

Themanummer

Mythe van de participatie

Rooilijn

Tijdschrift voor wetenschap en beleid in de ruimtelijke ordening

Stelling

'Echte' inspraak is bij burgerparticipatie vaak afwezig

Een gedecentraliseerde energietransitie

Achtergrond

Ladder op, ladder af: 50 jaar participatie

Sociaal leren in participatieve planning

Sleutels voor incrementeel ontwikkelen

Brokerage in participatief stedelijk bestuur

Experimenteren met participatie en de Brabantse Omgevingsvisie

Interview

"We zoeken naar verbinders in de stad"

InBeeld

Handen uit de mouwen voor de groene stad

Column

Toespraak

Colofon

Rooilijn

Postbus 15690
1001 ND Amsterdam
info@rooilijn.nl
www.rooilijn.nl

Jaargang 52 / Nummer 3 / 2019

Oplage: 1.100
ISSN 13802860

Rooilijn is een uitgave van de Faculteit der Maatschappij en Gedragswetenschappen, Afdeling Geografie, Planologie en Internationale Ontwikkelingsstudies van de Universiteit van Amsterdam.

Lid worden

Door lid te worden steunt u het Nederlandse tijdschrift voor wetenschap en beleid en wordt de Rooilijn bij u thuis bezorgd. Meld u aan via de website, de mail of per briefkaart.

33,50 euro per jaar (studenten)
50,50 euro per jaar (particulieren)
80,00 euro per jaar (instellingen)

20,00 euro los nummer inclusief verzendkosten

U kunt Rooilijn ook helpen door geld te doneren, maak een bedrag naar keuze over naar rekeningnummer NL19DEUT0540408484, ten name van Universiteit van Amsterdam, onder vermelding van C.2580.0003 - gift Rooilijn.

Partners

Rooilijn wordt mede mogelijk gemaakt door de Universiteit van Amsterdam, afdeling GPIO en door de Hogeschool van Amsterdam, onderzoeksprogramma's Urban Technology en Urban Management.

Kopij

De redactie stelt spontane toezending van voorstellen voor artikelen op prijs. Auteurs-richtlijnen treft u aan op de website.

Advertenties

We overleggen graag over mogelijkheden om te adverteren. Neem contact op via de website of de mail. Een indicatie van de tarieven vindt u op de website.

Redactie

Melika Levelt (hoofdredacteur),
Carla Huisman (eindredacteur),
Rosa Slagt (bureauredacteur),
Arend Jonkman (penningmeester),
Jelle Adamse, Cato Allaert,
Jolein Bergers, Jeanne Blok, Eva Bosman, Astrid Druijff, Iris van Gent, Gerben Helleman, Sigrid Heirman, Edwin Hermans, Lianne Hulsebosch, Diederik de Koe, Marije Koudstaal, Marie Krop, Dolly Loomans, Maarten Markus, Stefan Metaal, Elin Nieland, Jasper Reijenga, Federico Savini, Kim Carlotta Von Schönfeld, Gideon Spanjar, Stefan Sweijen, Andrew Switzer, Amanda Vlieger, Alexander Woestenburg

Nummerredactie

Arend Jonkman (trekker),
Dolly Loomans en Elin Nieland

Ontwerp en vormgeving

MARK IT ZERO, Amsterdam

Drukwerk

MarcelisDékavé, Alkmaar

Rechten

© Auteurs en Universiteit van Amsterdam, Afdeling Geografie, Planologie en Internationale Ontwikkelingsstudies. Deze uitgave

heeft geen commercieel oogmerk. Getracht is alle rechthebbenden te achterhalen. Diegenen die menen alsnog aanspraak te kunnen doen op gelden worden verzocht contact op te nemen. Artikelen uit Rooilijn mogen niet worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Themanummer

Mythe van de participatie

Dit Rooilijn themanummer maakt deel uit van het R-LINK project uit het VerDuS-onderzoeksprogramma Smart Urban Regions of the Future met projectnummer 438-15-159 398 dat (mede) gefinancierd is door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en Regieorgaan SIA.

Het nummer is mede mogelijk gemaakt met steun van de volgende partners: Hogeschool van Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, Hanzehogeschool Groningen, AMS Institute, Antea Group, Tertium, Rijckenberg Advies Stedelijke Ontwikkeling D&D, Pakhuis de Zwijger, Gemeente Groningen, Gemeente Amsterdam, Amsterdam Economic Board, Metabolic, Boeletuin, Park om de Hoek, Toentje Noorden Duurzaam en Ondernemersvereniging Tuinen van West onder leiding van Wageningen UR.

'Echte' inspraak is bij burgerparticipatie vaak afwezig

Burgerparticipatie gaat over het betrekken van de burger bij overheidszaken. Dit roept direct de vraag op of de overheid de burger wel echt volledig wil betrekken bij overheidszaken. Daarnaast kan je je afvragen of de burger wel betrokken kan worden bij overheidszaken. Dit lijken gemakkelijke vragen, maar de antwoorden op deze vragen bepalen in grote mate de kans van slagen van goede burgerparticipatie en tot op zekere hoogte van maatschappelijke democratie.

Maatschappelijke democratie is inspraak, betrokkenheid en zeggenschap van mensen over hun maatschappelijke omgeving, zoals buurten, wijken, instellingen en organisaties. In overheidsinstanties waar een *vinckjes-cultuur* heerst en er eigenlijk geen echte ambitie is om maatschappelijke democratie te stimuleren en vorm te geven, zal het dan ook niet van de grond komen en zal de inzet van de overheid en de burger om het te realiseren een verspilling van tijd zijn.

Zo is vaak sprake van *window-dressing* waarbij de gemeenschap in het lokale buurthuis samenkomt, de plannen openbaar worden gemaakt en iedereen zich druk maakt om bij de microfoon te komen en zijn of haar punt te maken, voor of tegen de plannen. Ondertussen weten de wijze dames en heren achter de discussietafel vaak wel beter, aangezien het besluit al genomen is, het budget is vastgesteld en er enkel voor de vorm een dergelijke avond wordt georganiseerd.

Ook als concept is burgerparticipatie een probleem. Burgers zijn het nagenoeg altijd met elkaar oneens. Mensen denken vooral vanuit hun eigenbelang. Het is niet voor niets dat onze volksvertegenwoordigers is tal van samenstellingen en overlegstructuren tot een compromis proberen te komen en daarbij altijd het algemeen belang in ogenschouw nemen. Op het moment dat burgers rechtstreeks met ambtenaren om tafel kunnen, is het nut van volksvertegenwoordiging in principe ver-

dwenen. Uiteraard werk dit in de praktijk anders maar er is wel degelijk een verhoogd risico dat het algemeen belang uit beeld raakt.

Door de jaren heen hebben we verschillende vormen van burgerparticipatie de revue zien passeren. Of we deze vormen nu met modewoorden als burgerparticipatie 2.0 of 3.0 benoemen of niet, het feit blijft dat de gemiddelde leeftijd van participerende burgers dichter bij de honderd dan bij de twintig ligt. Ondanks de inspraakmogelijkheden lijkt het zo te zijn dat in de meeste burgerparticipatieprocessen slechts een deel van de maatschappij is vertegenwoordigd.

Ten slotte kan het niet onbenoemd blijven dat, wanneer het daadwerkelijk lukt de burger succesvol bij te laten dragen aan de overheidsdoelen, er mooie dingen kunnen ontstaan. Op zulke momenten ontstaat er niet alleen een verhoogd maatschappelijk draagvlak, maar bestaat er ook een aanzienlijke groei in het gevoel van verantwoordelijkheid voor het behalen van deze doelen. Het is derhalve van belang om te zoeken naar nieuwe vormen van burgerparticipatie want de bestaande vormen bedienen ogenschijnlijk slechts een select deel van de samenleving en sluiten niet aan bij de transformatie en ontwikkelingen in onze maatschappij.

De Koe stelt aan het begin van zijn betoog over burgerparticipatie twee wezenlijke vragen. In mijn reactie beperk ik me tot de rol van de lokale overheid in relatie tot burgerparticipatie.

Het 'willen' hangt er denk ik vanaf of je het glas als halfvol of halfleeg ziet. Persoonlijk ervaar ik dat gemeenten de meerwaarde zien van burgers die meedenken, meedoen en meebeslissen met de lokale overheid. Vanuit die meerwaarde zie ik de wil hen serieus te betrekken. Recent (eigen) onderzoek onder raadsleden, naar de ervaringen met én wenselijkheid van (meer) invloed en medezeggenschap voor inwoners, bevestigt dit beeld.

Tegelijk (h)erken ik ook dat er nog steeds ambtenaren zijn die inwonerparticipatie als een lastig 'moetje' zien. Behalve de wil zien gemeenten ook de noodzaak om burgers meer te betrekken bij overheidszaken. Complexe maatschappelijke opgaven rond zorg, integratie en klimaatbeheersing raken ons als burgers in meer of mindere mate en het oplossend vermogen uit de samenleving kun je daarbij als gemeente goed gebruiken. Bovendien hebben bestuurders en raadsleden heel goed in de gaten dat bijvoorbeeld, het verduurzamen en aardgasvrij maken van wijken een heilloze missie is als daarbij niet wordt gewerkt aan draagvlak bij, en actieve betrokkenheid van burgers. Inwoners willen en nemen de ruimte om zelf met alternatieve oplossingen te komen, organiseren zichzelf en willen aan tafel zitten en meebeslissen. Dat vraagt meer dan een informatieavond of een korte enquête.

In het sociaal domein is de inbreng van cliënten in gemeentelijk beleid, zelfs wettelijk verplicht en verankerd in de Wet maatschappelijke ondersteuning de Participatiewet. Inmiddels zijn in negentig procent van de gemeenten formele, door het college ingestelde adviesraden actief waarin burgers, cliënten en ervaringsdeskundigen meedenken over beleid en

monitoren hoe dat beleid voor inwoners en gebruikers van gemeentelijke ondersteuning uitpakt.

In reactie op het 'kunnen' zie ik dat gemeenten volop mogelijkheden en concrete instrumenten hebben om inwoners te betrekken. Maar, die moeten ze natuurlijk wel in willen zetten. Naast de meer geïnstitutionaliseerde vorm van beleidsparticipatie in het sociaal domein zijn er tal van andere (tijdelijke) vormen waarin inwoners worden uitgenodigd om mee te denken en/of te beslissen. In Amsterdam kunnen inwoners online ideeën aandragen voor hun buurt en worden de ideeën waarop andere inwoners het meest hebben gestemd gepresenteerd bij de stadsdeelcommissie die kijkt naar draagvlak én het algemeen belang.

Overigens dragen burgers met hun initiatieven – al dan niet bewust – ook actief bij aan het door de overheid gewenste beleid (meer zelf- en samenredzaamheid, meer participatie, langer thuis wonen etc.). Bij deze initiatieven wordt vaak aanspraak gedaan op subsidie of andere vormen van steun vanuit de gemeente. Juist hier kan een gemeenteraad haar unieke rol als hoeder van het algemeen belang waarmaken en zorgdragen dat niet de ideeën en belangen van de ene groep ten koste gaan van een andere, het waarborgen van democratische legitimatie en ruimte bieden aan afwijkende meningen en de stem van de minderheid.

Tot slot, moeten we ook constateren dat in veel burgerparticipatieprocessen slechts een deel van de maatschappij is vertegenwoordigd en dat de gemiddelde leeftijd daarvan vaak aan de hoge kant is. Daarbij is het zoeken naar andere, meer inclusieve vormen om te willen, kunnen en mogen participeren één van de sleutels naar succesvoller burgerparticipatie.

Daan de Bruijn (d.debruijn@movisie.nl / [@daandebruijn1](https://twitter.com/daandebruijn1)) is senior adviseur en onderzoeker cliëntenparticipatie en democratische vernieuwing bij Movisie.